SINEZA: Časopis za humanističke i društvene nauke, 7(2)2026: 59-73
https://doi.org/10.63356/sin.2026.016
UDK 316.356.2:[159.942:7.041

CC BY NC ND

Originalni naučni članak

Narcisoidno roditeljstvo kao prediktor (uslovnog) samopoštovanja

Irena Stanić, Luka Borović

Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Filozofski fakultet
irena.stanic@ff.ues.rs.ba

Narcisoidno roditeljstvo opisuje odnos roditelja i djeteta u kojem su potrebe roditelja na prvom mjestu uz istovremeno zanemarivanje potreba djeteta i sputavanje razvoja njegove autonomije (Donaldson-Pressman & Pressman, 1997). Dijete se koristi kao sredstvo zadovoljenja potreba i ciljeva roditelja bez obzira na djetetove autentične potrebe. Više autora (Miller, 1990; Gibson, 2022) ukazuje na povezanost odrastanja u odnosu sa narcisoidnim roditeljem i kasnijih teškoća sa samopoštovanjem u vidu njegove nestabilnosti i zavisnosti od spoljašnjih postignuća i odobravanja drugih. Cilj istraživanja bio je da se ispita da li su percipirano narcisoidno roditeljstvo oca i majke statistički značajni prediktori: 1) opšteg samopoštovanja, 2) komponenti socijalne hipersenzitivnosti i 3) diskrepance kao komponente maladaptivnog perfekcionizma. Istraživačko pitanje odnosilo se na doprinos percipiranog narcisoidnog roditeljstva majke i oba roditelja zajedno kao prediktora globalnog samopoštovanja, socijalne hipersenzitivnosti u smislu zavisnosti od odobravanja drugih i spremnosti ugađanja drugima kako bi se ono steklo, kao i diskrepance kao komponente maladaptivnog perfekcionizma u vidu stalnog nezadovoljstva ostvarenim postignućima. Navedene varijable su izdvojene kao elementi uslovnog samopoštovanja u vidu njegove zavisnosti od spoljašnje validacije. Uzorak je činilo 230 ispitanika, 18-30 godina, M=22, SD=3.04, uz dominantno učešće ženskog pola, Nž=193, odnosno 83.91%. Nakon primjene metoda linearne i hijerarhijske regresione analize, rezultati ukazuju da model statistički značajno predviđa komponente socijalne hipersenzitivnosti, zabrinutost za mišljenje drugih (R2=.13) i ugađanje drugima (R2=.07), kao i samopoštovanje (R2=.07) i diskrepancu (R2=.19). Percipirano narcisoidno roditeljstvo majke značajan je pozitivni prediktor zabrinutosti za mišljenje drugih, ugađanja drugima i diskrepance, a negativan samopoštovanja. Percipirano narcisoidno roditeljstvo oca pozitivan je prediktor socijalne hipersenzitivnosti i diskrepance, ali ne i samopoštovanja. Rezultati studije ukazuju na to da internalizacija poruka i odnosa narcisoidnog roditelja prema vrijednosti djeteta može biti povezana sa problemima samopoštovanja na kasnijem uzrastu.

Ključne riječi: narcisoidno roditeljstvo, uslovno samopoštovanje, socijalna hipersenzitivnost, maladaptivni perfekcionizam

Uvod

Narcisoidna porodica kao tip porodičnog funkcionisanja predstavljen je u knjizi psihoterapeuta Donaldson-Presmanove i Presmana (Donaldson-Pressman & Pressman, 1997). Autori opisuju specifičan kvalitet interakcija između članova porodice, naročito na relaciji roditelj-dijete, a koji predstavlja inverziju zdravog roditeljstva. Ključna karakteristika narcisoidnih porodica je ekscesivan fokus na roditeljske potrebe i korišćenje djeteta u svrhu zadovoljenja roditeljskih potreba do tačke zanemarivanja njegovih autentičnih potreba, selfa i autonomije (Donaldson-Pressman & Pressman, 1997). Porodični sistem je fokusiran na roditelja i njegove narcisoidne potrebe koje se ostvaruju kroz dijete, bilo kroz pretvaranje djeteta u "projekat" roditelja koji treba da ostvari životne uspjehe, bilo kroz pritisak da dijete vodi kontinuiranu brigu o roditelju do tačke zanemarivanja sopstvenog života i nemogućnosti psihološke separacije od primarne porodice (Monk, 2001).

Iako i u pozitivnim oblicima roditeljstva dolazi do zadovoljavanja brojnih potreba kroz odnos sa djetetom, ono što karakteriše narcisoidnog roditelja jesu odsustvo empatije i senzitivnosti za potrebe djeteta, nametanje očekivanja do tačke formiranja "lažnog selfa" djeteta kao načina da se postigne odobravanje, visok stepen kontrole, netolerisanje autonomije i autentičnih stremljenja djeteta, koja su doživljena kao prijetnja porodičnom sistemu i potrebama roditelja (Miller, 1990; Bradley, 2000). Donaldson-Presman i Presman (1997) naglašavaju da je narcisoidne porodice često relativno teško prepoznati budući da na površini djeluju skladno, da se najčešće ne registruju otvoreni znakovi zanemarivanja i zlostavljanja, ali su kod djece prisutna osjećanja odbačenosti, uslovne vrijednosti, strah od gubitka ljubavi roditelja ukoliko ne zadovolje očekivanja. Visoka nekonzistentnost (ili, preciznije rečeno, „konzistentna nekonzistentnost") roditeljskog ponašanja ojačava ove strahove budući da oni mogu biti topli i responzivni kada se dijete ponaša na željeni način i ostvaruje postignuća koja su u skladu sa njihovim očekivanjima i potrebama, ali reaguju sa hladnoćom i odbacivanjem na pokušaje ostvarenja autonomije i autentične potrebe koje mogu ugroziti osnovnu porodičnu dinamiku (npr. pokušaj upisivanja fakulteta koji roditelj ne odobrava, odvajanje od kuće, generalno svi postupci koji odstupaju od slike "idealne porodice" koja se želi predstaviti okolini, itd.) (Bradley, 2000).

Elkindov (1991) pojam instrumentalnog roditeljstva evocira elemente narcisoidnog roditeljstva, jer postoji snažan pritisak da dijete ostvari nametnute ambicije roditelja, koji su narcisoidno investirani u uspjehe, doživljavajući ih kao svoje. Psihoanalitičari poput Gardnerove (2004) proučavaju patološki simbiotski odnos sa roditeljem, u okviru koga se ne može izgraditi autentični self i psihološka granica ne samo prema realnom roditelju, nego i prema internalizovanim roditeljskim porukama, što dovodi do zavisnosti i konflikta između želje za osamostaljenjem i straha od gubitka ljubavi roditelja, koji su doživljeni kao osnovni izvori validacije. Opisi emocionalno nezrelih roditelja u knjizi Gibsonove (2022) takođe pokazuju sličnost sa narcisoidnim roditeljstvom, naročito podtip roditelja koji je fokusiran na

uspjeh i kontrolu, odnosno vrši snažan pritisak na dijete da bude uspješno u skladu sa njegovim standardima i očekivanjima uz odsustvo empatije za emocionalne teškoće. Sve navedene studije sadrže element korišćenja djeteta za zadovoljenje potreba roditelja do tačke zanemarivanja djetetovih potreba, odsustva empatije i odbacivanja autentičnog "ja" djeteta (Gibson, 2022; Gardner, 2004).

Knjiga Donaldson-Pressmanove i Presmana (1997), budući da je zasnovana na terapijskom radu sa odraslim klijentima odraslim u odnosu sa jednim ili dva narcisoidna roditelja, predstavlja mnogobrojne oblike bihejvioralnih i emocionalnih teškoća. Teškoće su raznovrsne i difuzne, što upućuje na to da, iako pojedinci mogu odrastati u sličnim porodicama i biti izloženi identičnim roditeljskim porukama i očekivanjima, ne može se zanemariti i element lične razrade i interpretacije poruka, njihovog uklapanja u svoja "pravila življenja", što je slično pojmu skripta u transakcionoj analizi (Stewart, 2006) ili bazičnim kognitivnim uvjerenjima u modalitetima KBT-a (Fennell, 1999). Prikazane teškoće variraju od niskog samopoštovanja, snažnog osjećaja uslovne vrijednosti, nezadovoljstva tijelom, pritiska da se bude uspješan, pa do ponavljanja obrazaca prisutnih u odnosu sa roditeljima u partnerskim odnosima, depresivnosti, anksioznosti, itd. (Fennell, 1999).

Milerova u knjizi „Drama nadarenog djeteta" prikazuje patološki odnos prema uspjehu koji se razvija kroz odrastanje u porodicama obilježenim roditeljskom prisilom da dijete bude uspješno (Miller, 1990). Odnos prema uspjehu karakterišu perfekcionistička očekivanja uporedo uz snažan strah djeteta da neće moći da ih ispuni, oscilacijama samopoštovanja u zavisnosti od trenutnih (ne)uspjeha, odsustvom uživanja u uspjehu, itd. Gibsonova (2022) opisuje "internalizujući" stil ponašanja osoba odraslih u porodicama emocionalno nezrelih roditelja, a koji je usmjeren na zadovoljavanje potreba drugih kako bi se zadobila ljubav, uz zanemarivanje sopstvenih potreba i uz teškoće uspostavljanja granica u odnosima. Psihoanalitički autori poput Gardnerove (2004) prikazuju posljedice odrastanja u patološki simbiotskom odnosu sa roditeljem u smislu razvoja "lažnog selfa", stila ponašanja i življenja koji je usklađen prema očekivanjima značajnih drugih, ali ne odražava autentične želje djeteta.

Element koji je zajednički praktično svim navedenim autorima jesu brojne teškoće u odražavanju stabilnog osjećaja samopoštovanja sa kojima se suočavaju osobe odrasle u odnosu sa narcisoidnim roditeljem. Istraživanja ukazuju na povezanost odrastanja uz narcisoidnog roditelja ili roditelja koji ispoljava neka od narcisoidnih ponašanja sa kasnijim teškoćama u romantičnom životu (Monk, 2001; Lyons et al, 2023), niskim samopoštovanjem (Kerbs & El-Ayali, 2016) i perfekcionizmom (Curran et al., 2017). U prikazima klijenata koji dolaze iz ovakvih porodica naglašavaju se značajne oscilacije u samopoštovanju i visoka zavisnost osjećaja lične vrijednosti od konstantne spoljašnje validacije, bilo u vidu zavisnosti od podrške drugih ili postizanja značajnih uspjeha koja su povezana sa nametnutim porodičnim očekivanjima (Miller, 1990). Ova povezanost se na teorijskom nivou može objasniti visokom emocionalnom zavisnošću od narcisoidnog roditelja,

nedostatkom svijesti o sopstvenoj autonomiji, emocijama i potrebama (Donaldson-Pressman & Pressman, 1997), internalizacijom osjećaja uslovne vrijednosti kroz odnos sa roditeljem koja dovodi do nestabilnog samopoštovanja i potrebe za konstantnom validacijom (Miller, 1990; Borović, 2023). Dinamika se takođe može tumačiti u smislu razvoja "lažnog selfa", odnosno slike o sebi i ponašanja koja su usmjerena na zadovoljavanje očekivanja drugih i pridobijanje njihove ljubavi i prihvatanja (npr. viđenje sebe kao "dobre" osobe, koja se "žrtvuje za druge", ili "uspješne i snažne osobe") po cijenu zanemarivanja autentičnih želja i potreba (Gardner, 2004). Osobe odrasle u odnosu sa narcisoidnim roditeljem su tipično osjetljive na potrebe i raspoloženja drugih, stavljaju potrebe drugih na prvo mjesto i zabrinute su zbog mogućeg gubitka ljubavi drugih ukoliko nisu u stanju da odgovore njihovim očekivanjima (Donaldson-Pressman & Pressman, 1997).

U ovo istraživanje uključene su tri varijable koje su postulirane kao indikatori samopoštovanja i opisane dinamike uslovnog samopoštovanja (vrijednosti): opšte samopoštovanje, socijalna hipersenzitivnost (zabrinutost, zavisnost, ugađanje) i diskrepanca kao ključna dimenzija maladaptivnog (neurotičnog) perfekcionizma. Samopoštovanje se definiše kao globalna evaluacija sopstvene vrijednosti, stepen u kojem osoba vidi sebe kao uspješnu, vrijednu, značajnu, ili, sa druge strane, kao neuspješnu i manje vrijednu (Rosenberg, 1965). Iako neki autori razmatraju samopoštovanje kroz više dimenzija, odnosno samopoštovanje u različitim životnim domenima (obrazovanje, posao, ljubavni život, itd.), drugi ga definišu kao globalnu dimenziju koja nadilazi zbir doživljaja sopstvene kompetentnosti i vrijednosti u pojedinačnim domenima i vrši povratni uticaj na njih: osoba visokog samopoštovanja će imati manje negativnu reakciju na poslovni neuspjeh i manje je vjerovatno da će on ugroziti njen bazični osjećaj lične vrijednosti (Jelić, 2011).

Bazični osjećaj samopoštovanja razvija se u ranom periodu života, prvenstveno kroz interakciju sa starateljskim figurama i internalizaciju njihovih reakcija i sudova o djetetovom biću i postupcima (Stefanović Stanojević, 2011). Kroz odnos sa narcisoidnim roditeljem dolazi do potkrepljivanja onih aspekata selfa i ponašanja djeteta koji odgovaraju roditeljskim potrebama (npr. konstantna usmjerenost pažnje djeteta na majku može biti izvor narcisoidne gratifikacije, kao i uspjeh djeteta u školi, sportu, itd.) i odbacivanja onih aspekata koji nisu usmjereni na roditeljske potrebe i očekivanja, ne odgovarajući njegovoj slici idealnog i željenog djeteta (Lemma, 2009). U takvim slučajevima, dolazi do razvoja neautentičnog selfa, odnosno krhkog i uslovnog osjećaja samopoštovanja koje počiva na zadobijanju odobravanja roditelja i ispunjenju njihovih internalizovanih očekivanja koja se počinju doživljavati i kao sopstveni ciljevi, način ostvarenja pozicije lične vrijednosti (Miller, 1990). Stoga se može pretpostaviti da narcisoidno ponašanje roditelja negativno predviđa globalno samopoštovanje, budući da je osoba kroz odrastanje doživljavala roditeljsku ljubav i prihvatanje kao *uslovne*, ne dobijajući dovoljno pozitivnih poruka usmjerenih na biće i autonomiju. Putem ovih mehanizama moguće opisati *uslovno samopoštovanje.*

Socijalna hipersenzitivnost ili *sociotropija* je konstrukt koji je formulisan u Bekovoj (Beck, 2002) kognitivnoj teoriji depresije. Radi se o *interpersonalnom stilu* koji obuhvata kognicije, emocije i različite obrasce ponašanja, povezane kroz zavisnost samopoštovanja od spoljašnje socijalne validacije, koja dovodi do pretjerane osjetljivosti na svako potencijalno odbacivanje ili kritike od strane drugih. Tri uže komponente socijalne hipersenzitivnosti su zavisnost od drugih, osjetljivost na kritike drugih, kao i tendencija ugađanja drugima, ispunjavanja njihovih očekivanja i stavljanja tuđih potreba na prvo mjesto kao načina sticanja njihovog odobravanja i prihvatanja (Somerville, 2013). Osoba koja ispoljava visok nivo socijalne hipersenzitivnosti je preokupirana mišljenjem drugih o njoj, plaši se svakog odbacivanja i kritike jer vjeruje da bi ugrozili njeno samopoštovanje, i nastoji da stekne odobravanje drugih kroz različite bihejvioralne strategije (Beck & Alford, 2009). Bek navodi da je hipersenzitivnost značajan faktor rizika za razvoj depresije i anksioznosti (Beck, 2002). Do pojave anksioznosti dolazi usljed konstantne zabrinutosti za mišljenje drugih o sebi, naročito ukoliko postoji povod da se misli da je ono negativno, a depresivnost se pojavljuje u situacijama napuštanja ili kritikovanja od strane drugih koje se doživljava kao dokaz sopstvene manje vrijednosti (Cikara & Girgus, 2010). Ovaj konstrukt je uključen u istraživanje sa ciljem identifikovanja dinamike odnosa prema sopstvenoj vrijednosti koja se razvija u odnosu sa narcisoidnim roditeljem. Kao što je već istaknuto, u okviru ovog odnosa osoba/dijete nema doživljaj bezuslovnog prihvatanja i ljubavi, već visoko uslovnog prihvatanja od strane kontrolišućeg roditelja koje se može pretvoriti u odbacivanje i osudu ukoliko se usprotivi očekivanjima roditelja ili stavi sopstvene potrebe na prvo mjesto (Donaldson-Pressman & Pressman, 1997). U takvim uslovima može se očekivati povišena senzitivnost na poruke i evaluacije drugih kao i usljed nestabilnog samopoštovanja i visoke zavisnosti od roditelja.

Maladaptivni perfekcionizam je uključen u istraživanje kao indikator internalizovanja grandioznih ciljeva i očekivanja narcisoidnih roditelja, uporedo uz njihovu visoku kritičnost prema realnim postignućima djeteta. Gardnerova (2004) navodi da se neuspjeh djeteta percipira kao "narcisoidna povreda" od strane roditelja ovog tipa, odnosno neuspjeh ugrožava narcisoidnu investiciju roditelja, ugrožava njegove potrebe i pokušaje kompenzovanja niskog samopoštovanja kroz uspjehe djeteta (npr. situacija u kojoj dijete odbija da upiše fakultet koji je roditelj odabrao za njega kako bi pripadalo socijalno prestižnoj profesiji). Milerova takođe analizira slučajeve pacijenata čiji je perfekcionizam bio posljedica internalizacije očekivanja i visokog stepena kritike od strane narcisoidnog roditelja (Miller, 1990). Perfekcionizam i odsustvo uživanja u uspjehu usljed straha od neuspjeha i/ili osjećaja prisile, ostvarenja ciljeva koje roditelji žele, ali ne i sama osoba, takođe je bila jedna od tema izdvojenih kroz metodu fokus grupa u istraživanju Borovića (2023).

Diskrepanca kao komponenta maladaptivnog perfekcionizma, definiše se kao percipirani raskorak između ostvarene performanse i postavljenih ciljeva koji su često nerealistični i perfekcionistički. Taj raskorak dovodi do odsustva uživanja

u ostvarenom uspjehu i samo-potcjenjivanja i anksioznosti u pogledu sopstvene performanse (Genc, 2017). Diskrepanca je, uz postavljanje visokih standarda i reda, jedna od tri dimenzije perfekcionizma modela Slejnija i saradnika (Slaney et al. 2001). Visoki standardi se odnose na postavljanje visokih ciljeva i izražen motiv postignuća, a red na preferiranje organizovanosti, planiranja i urednosti. Slejni i saradnici smatraju da su ove dvije komponente elementi adaptivnog perfekcionizma, dispozicije koja motiviše osobu na ostvarivanje postavljenih ciljeva i podstiče ambicioznost (Slaney et al., 2001). Sa druge strane, diskrepanca je komponenta maladaptivnog ili neurotičnog perfekcionizma, koji podrazumijeva postavljanje nerealističnih odnosno grandioznih ciljeva, odsustvo uživanja u uspjehu, pretjeranu samokritičnost i samookrivljavanje (Hamachek, 1978).

Metod

Predmet ovog istraživanja bio je usmjeren na ispitivanje uloge percipiranog narcisoidnog roditeljstva kao prediktora teškoća u odnosu na buduće samopoštovanje mladih, na globalni nivo samopoštovanja, na socijalnu hipersenzitivnost i diskrepancu kao manifestaciju maladaptivnog perfekcionizma. Stoga je *cilj* istraživanja bio da se utvrdi da li su percipirano narcisoidno roditeljstvo majke i majke i oca statistički značajni prediktori: 1) opšteg samopoštovanja, 2) komponenti socijalne hipersenzitivnosti: zavisnost od drugih, osjetljivost na kritike drugih i tendencija ugađanja drugima, i 3) diskrepance kao komponente maladaptivnog perfekcionizma.

Ispitanici (N=230) su bili studenti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, kao i oni ispitani putem saradnje sa psihoterapeutima kroz privatnu praksu. Ženski pol dominirao je u ukupnom uzorku sa $N_{ž}$=193, odnosno 83.91%. Životna dob ispitanika bila je u rasponu od 18 do 30 godina, M=22, SD=3.04. Ukupno 68.26% ispitanika živi na području Bosne i Hercegovine, a njih 30.87% na području Republike Srbije. Većina ispitanika su studenti (77.39%), dok 16.96% ispitanika navodi da istovremeno radi i studira, 2.61% da je zaposleno, a 2.61% da nije zaposleno i nije u procesu školovanja. Na pitanje o bračnom statusu roditelja, 64.78% ispitanika navodi da su njihovi roditelji u braku, 16.52% da su roditelji razvedeni, a 8.70% da im je jedan ili oba roditelja preminula, a 3.48% da su njihovi roditelji u kohabitaciji. Kada je u pitanju romantični status samih ispitanika, većina, odnosno njih 46.96% navodi da nisu trenutno u partnerskom odnosu, 40.00% su trenutno u vezi, 6.52% u braku, a 6.52% živi zajedno sa partnerom, odnosno nalazi se u statusu kohabitacije. Većina ispitanika, njih 63.04%, navodi da nikada nisu bili uključeni u psihološko savjetovanje ili terapiju u ulozi klijenta, dok 36.25% navodi da ima iskustvo psihoterapija. U „poduzorku“ ispitanika koji imaju iskustvo sa psihoterapijom 26.52% navodi da su ranijem periodu bili uključeni u tretman, ali trenutno ne, a 10% je u vremenu istraživanja uključeno u psihološko savjetovanje ili psihoterapiju.

Prikupljanje podataka obavljeno je na dva načina: uživo, u prisustvu ispitivača i putem anonimne onlajn baterije upitnika.

U istraživanju su primijenjeni sljedeći psihološki instrumenti:

(1) *Skala percipiranog narcisoidnog* roditeljstva (Borović & Džamonja Ignjatović, 2024), koja se sastoji od ukupno 28 stavki i dvije forme, namijenjene mjerenju percipirane narcisoidnosti majke i oca (ukupno 56 stavki). Skala obuhvata sledeće domene narcisoidnog roditeljstva: visok stepen roditeljske kontrole (*Majka je donosila većinu odluka umjesto mene),* osjećaj uslovne vrijednosti (*Osjećao sam se prihvaćeno od strane majke samo ako bih ispunila ono što je očekivala od mene*) i visoki standardi (*Očekivala je da u svemu budem najbolji/lja*). Ispitanici na petostepenoj skali Likertovog tipa označavaju u kojoj mjeri stavke opisuju tipično ponašanje roditelja za vrijeme njihovog odrastanja (od 1 - *uopšte se ne odnosi na majku/oca* do 5 - *u potpunosti opisuje moju majku/oca)*. Obje verzije skale (α = .92 – majka; α = .90 – otac) su imale izrazito visok koeficijent pouzdanosti u ovoj studiji.

(2) Rozenbergova (1965) skala samopoštovanja, koja mjeri globalni nivo samopoštovanja. Sastoji se od 10 stavki, od kojih je jedna polovina pozitivno formulisana, a druga polovina negativno. Viši skorovi upućuju na viši nivo samopoštovanja. Ispitanici na 5-stepenoj skali Likertovog tipa su ocjenjivali u kojoj mjeri se izjave odnose na njih (od 1 - *uopšte se ne odnosi na mene,* do *5 - u potpunosti se odnosi na mene*). Domaće adaptacije i studije (Solaković & Kostić, 2020) su ukazale na optimalnost jednofaktorske strukture instrumenta. Koeficijent pouzdanosti skale dobijen u ovoj studiji je iznosio α=.81.

(3) Za registrovanje *socijalne hipersenzitivnosti* korišćena je subskala *sociotropije* „Inventara personalnih stilova" koji se sastoji od 24 stavke (*Personal Styles Inventory,* Robins i sar., 1994). Skala je prevedena na srpski jezik i adaptirana u istraživanju Borovića i Marković (2022). Ispitanici označavaju svoj stepen slaganja sa tvrdnjama na 6-stepenoj skali Likertovog tipa (1 - *uopšte se ne slažem*, do 6 - *u potpunosti se slažem*). Instrument obuhvata tri subskale: (a) zavisnost od drugih, (b) zabrinutost za mišljenje drugih, (c) tendenciju ugađanja drugima. Koeficijent pouzdanosti skale u cjelini u ovom istraživanju je iznosio α=.92.

(4) Subskala *diskrepanca* preuzeta iz „Skoro perfektan skale" (*Almost Perfect Scale*) Slejnija i saradnika (Slaney et al., 2001), koja je prevedena na srpski i adaptirana u istraživanju Gencove (2017). Sastoji se od sedam stavki koje opisuju osjećaj nezadovoljstva svojim trenutnim postignućima spram postavljenih ciljeva i zabrinutost zbog buduće performanse. Ispitanici na sedmostepenoj skali označavaju u kojoj mjeri stavke opisuju njihovo ponašanje (od 1 - *uopšte se ne slažem* do 7 - *u potpunosti se slažem*). Koeficijent pouzdanosti u ovom istraživanju je iznosio α=.96.

(5) Upitnik za prikupljanje podataka o sociodemografskim karakteristikama ispitanika, konstruisan za svrhe ovog istraživanja. Sastoji se od pitanja vezanih za pol i starost ispitanika, zemlju u kojoj žive, obrazovni i radni status ispitanika (da li studiraju ili su zaposleni, itd.), bračnog statusa roditelja, broja braće i sestara, romantičnog statusa samih ispitanika (da li su u vezi/braku/kohabitaciji ili nisu

trenutno u partnerskom odnosu), da li su ikada bili uključeni u proces savjetovanja ili psihoterapije, te ukoliko jesu, koji su bili razlozi traženja stručne pomoći (pitanje otvorenog tipa).

Rezultati

Deskriptivne karakteristike korišćenih skala, kao i podaci o distribuciji varijabli provjerenih putem Kolmogorov-Smirnov testova za ukupni uzorak, predstavljeni su u Tabeli 1.

Tabela 1. Deskriptivne vrijednosti korišćenih skala za ukupan uzorak, N=230

	Min	Max	M	SD	Sk	Ku	K-S	p
Narcisoidnost majke	29.00	152.00	64.94	33.51	.96	-.24	.16	.00
Narcisoidnost oca	12.00	141.00	61.18	30.85	.93	-.15	.16	.00
Socijalna hipersenzitivnost								
Zabrinutost	7.00	41.00	22.04	8.28	.16	-.79	.07	.01
Zavisnost	7.00	42.00	25.49	7.49	.01	-.48	.05	.20
Ugađanje	10.00	81.00	37.04	11.62	.05	.19	.06	.09
Samopoštovanje	10.00	50.00	31.31	8.51	.66	-.59	.17	.00
Diskrepanca	2.00	70.00	34.84	17.08	.30	-.91	.08	.01

Vrijednosti Kolmogorov-Smirnov testa pokazuju da distribucija skorova na subskalama socijalne hipersenzitivnosti, zavisnost od drugih i ugađanje drugima, ne odstupa od normalne raspodjele, ali da distribucija ostalih skala odstupa od oblika normalne raspodjele. Vrijednosti skjunisa pokazuju da je distribucija percipiranog narcisoidnog ponašanja majke i oca pozitivno asimetrična, odnosno da dominiraju niži skorovi. Ovakvi rezultati su očekivani budući da su veliki dio uzorka činili mladi bez prethodne istorije psihičkih problema i traženja psihološke stručne pomoći. Dimenzija socijalne hipersenzitivnosti zabrinutost za mišljenje drugih je platikurtična odnosno disperzija rezultata bez jasnog grupisanja oko centralne vrijednosti je izražena. Sa druge strane, samopoštovanje i diskrepanca su pozitivno asimetrične i platikurtične, što ukazuje da većina ispitanika ima umjereno ili visoko samopoštovanje, ali i relativno povišen nivo neurotičnog perfekcionizma. Ipak, nijedna od vrijednosti skjunisa ne prelazi –/+2, što, ukoliko se ima u vidu da uzorak istraživanja čini N=230 ispitanika, ne ugrožava pretpostavke za sprovođenje linearne regresije (Collier, 2020).

Kao uslov za primjenu niza linearnih regresija izračunati su koeficijenti korelacije percipiranog narcisoidnog ponašanja roditelja sa izdvojenim varijablama (Tabela 2).

Tabela 2. Korelacije dimenzija percipiranog ponašanja roditelja sa kriterijskim varijablama

	zabrinutost	zavisnost	ugađanje	samopoštovanje	diskrepanca
narcisoidnost majke	.31**	.07	.23**	-.23**	.36**
narcisoidnost oca	.30**	.09	.22**	-.21**	.38**

** p<.00

Percipirano narcisoidno ponašanje majke značajno pozitivno korelira sa zabrinutošću o mišljenju drugih, ugađenjem drugima, i diskrepancom, a negativno sa samopoštovanjem. Identičan trend korelacija prisutan je za varijablu percipirano narcisoidno ponašanje oca. Varijable koje se odnose na roditelje ne koreliraju značajno sa komponentom socijalne hipersenzitivnosti zavisnost od drugih, koja stoga nije uključena u dalje regresione analize.

Sprovedene su četiri hijerarhijske regresione analize. U prvom koraku sve tri analize percipirano narcisoidno ponašanje majke je uključeno kao prediktor, da bi u drugom koraku bilo dodato i narcisoidno ponašanje oca kako bi se utvrdilo da li dolazi do porasta prediktivne moći modela odnosno da li ova varijabla daje značajan i jedinstven doprinos predikciji kriterijske varijable. Prvo je formulisan regresioni model u kome su ove varijable bile prediktori *zabrinutosti za mišljenje drugih*, a rezultati su prikazani u Tabeli 3.

Tabela 3. Prediktivni model za kriterijsku varijablu *zabrinutosti za mišljenje drugih*

Model I	Prediktori	B	T	p
R=.31,R2=.09, F(1,207)=21.56, p<.00	narcisoidnost majke	.31	4.64	.00
Model II	Prediktori	B	T	p
R=.36,R2=.13, F(2,206)=15.12, p<.00	narcisoidnost majke	.21	2.91	.00
	narcisoidnost oca	.21	2.85	.00

Prvi formirani model je statistički značajan i predviđa 9% varijanse zabrinutosti za mišljenje drugih (R^2=.09, F(1,207)=21.56, p<.00). U drugom koraku, dodavanjem narcisoidnosti oca kao prediktora dolazi do značajnog porasta prediktivne moći modela (ΔR^2=.03, ΔF(1,206)=8.12, p<.00). Konačni prediktivni model je statistički značajan i predviđa 13% varijanse zabrinutosti za mišljenje drugih (R^2=.13, F(2,206)=15.12, p<.00). I narcisoidnost majke (β=.21, p<.00) i narcisoidnost oca (β=.21,p<.00) su značajni pozitivni prediktori zabrinutosti za mišljenje drugih.

U Tabeli 4 predstavljeni su rezultati testiranja modela predikcije za varijablu *ugađanje drugima*.

Tabela 4. Prediktivni model za kriterijsku varijablu *ugađanja drugima*

Model I	Prediktori	β	T	p
R=.23,R2=.05, F(1,207)=11.67, p<.00	narcisoidnost majke	.23	3.42	.00
Model II	Prediktori	β	T	p
R=.26,R2=.07, F(2,206)=7.93, p<.00	narcisoidnost majke	.16	2.15	.03
	narcisoidnost oca	.15	2.00	.04

Prvi formirani model je statistički značajan i predviđa 5% varijanse ugađanja drugima (R^2=.05, F(1,207)=11.67, p<.00). U drugom koraku, dodavanjem narcisoidnosti oca kao prediktora dolazi do značajnog porasta prediktivne moći modela (ΔR^2=.02, ΔF(1,206)=4.01, p<.05). Konačni prediktivni model je statistički značajan i predviđa 7% varijanse zabrinutosti za mišljenje drugih (R^2=.07, F(2,206)=7.93, p<.00). I narcisoidnost majke (β=.16, p<.05) i narcisoidnost oca (β=.16, p<.05) su značajni pozitivni prediktori tendencije ugađanja drugima.

U Tabeli 5 prikazani su prediktivni modeli za kriterijsku varijablu opšteg samopoštovanja.

Tabela 5. Prediktivni model za kriterijsku varijablu *samopoštovanje*

Model I	Prediktori	β	T	p
R=.23,R2=.05, F(1,207)=11.82, p<.00	narcisoidnost majke	-.23	-3.44	.00
Model II	Prediktori	β	T	p
R=.26,R2=.07, F(2,206)=7.64, p<.00	narcisoidnost majke	-.17	-2.25	.03
	narcisoidnost oca	-.14	-1.83	.07

Prvi formirani model je statistički značajan i predviđa 5% varijanse samopoštovanja (R^2=.05, F(1,207)=11.82,p=.00). U drugom koraku, dodavanjem narcisoidnosti oca nije došlo do statistički značajnog porasta prediktivne moći modela (ΔR^2=.02, ΔF(1,206)=3.38,p>.05). Konačni prediktivni model je statistički značajan i predviđa 7% varijanse samopoštovanja (R^2=.07, F(2,206)=7.64,p=.00). Narcisoidnost majke je značajan negativan prediktor samopoštovanja (β=-.17, p<.05), ali ne i narcisoidnost oca (β=-.14, p >.05).

Prediktivni modeli za varijablu *diskrepance* kao oblika maladaptivnog perfekcionizma prikazani su u Tabeli 6.

Tabela 6. Prediktivni model za kriterijsku varijablu *diskrepanca*

Model I	Prediktori	β	T	p
R=.35,R2=.13, F(1,208)=30.10, p<.00	narcisoidnost majke	.36	5.49	.00
Model II	Prediktori	β	T	p
R=.43,R2=.19, F(2,207)=23.41, p<.00	narcisoidnost majke	.23	3.30	.00
	narcisoidnost oca	.27	3.84	.00

Prvi formirani model je statistički značajan i predviđa 13% varijanse diskrepance (R^2=.13, F(1,208)=30.10, p<.00). U drugom koraku, dodavanjem narcisoidnosti oca kao prediktora dolazi do značajnog porasta prediktivne moći modela (ΔR^2=.06, ΔF(1,207)=14.78, p<.01). Konačni prediktivni model je statistički značajan i predviđa 19% varijanse diskrepance (R^2=.19, F(2,207)=23.41, p<.00). I narcisoidnost majke (β=.23, p<.01) i narcisoidnost oca (β=.27, p<.01) su značajni pozitivni prediktori diskrepance, odnosno maladaptivnog perfekcionizma.

Diskusija

Rezultati pokazuju da su percipirano narcisoidno roditeljstvo majke i oca značajni prediktori praktično svih varijabli koje se odnose na nestabilan i/ili visoko „uslovan" oblik samopoštovanja, sa izuzetkom komponente socijalne hipersenzitivnosti - zavisnost od drugih. Iako prediktivni modeli nemaju visok stepen prediktivne moći, moguće je da bi procenat predviđene varijanse porastao ukoliko se u budućim istraživanjima uključe samo ispitanici iz kliničke populacije, odnosno oni koji percipiraju da su bili izloženi visokom nivou uslovnog vrednovanja od strane roditelja. Takođe, moguće je da bi prediktivna moć modela porasla uključivanjem drugih varijabli kao što su npr., disfunkcionalna kognitivna uvjerenja koja se mogu posmatrati kao gruba mjera stepena u kojem je dijete odrastanjem u porodici *internalizovalo* problematične poruke i očekivanja roditelja (Young, Klosko & Weishaar, 2003). Može se pretpostaviti da mnoge osobe, iako možda jesu bile izložene ovakvim obrascima roditeljskog ponašanja i vrednovanja njihovog bića, i dalje ispoljavaju optimalan nivo samopoštovanja usljed *rezilijentnosti* naspram ovih poruka, koja može proisticati kako iz unutrašnjih snaga i kapaciteta, tako i iz dostupnosti alternativnih, pozitivnijih odnosa i uzora u neposrednoj sredini (Rohner & Lansford, 2017).

Dakle, ponašanje roditelja prema djetetu koje se odlikuje visokim stepenom kontrole, uslovnom ljubavi i pokušajem da se djetetu nametnu grandiozni ciljevi samog roditelja uporedo uz konstantni kriticizam može biti faktor povezan sa nestabilnim i uslovnim osjećajem samopoštovanja u mlađem odraslom dobu. Navedena povezanost se može objasniti internalizovanjem roditeljskog odnosa prema vrijednosti samog djeteta. Ukoliko postoji visoka zavisnost od narcisoidnog, kritikujućeg i zahtijevnog roditelja dijete se može plašiti gubitka prihvatanja i ljubavi ukoliko razočara roditelja, što dovodi do zavisnosti samopoštovanja od spoljašnje validacije, u vidu zabrinutosti za mišljenje drugih i tendencije da se potrebe i očekivanja drugih stavljaju na prvo mjesto kako bi se zadobila njihova ljubav. Paradoksalna pozicija djece narcisoidnih roditelja u odnosu na djecu otvoreno odbacujućih roditelja ogleda se u tome što oni mogu povremeno dobijati ljubav i pažnju roditelja, ali samo ukoliko se ponašaju u skladu sa njihovim ciljevima i očekivanjima, odnosno izgrade pretjerano socijalizovan "lažni self" naročito osjetljiv na potrebe i signale drugih (Gardner, 2004). Osoba se osjeća prihvaćeno od strane drugih samo ukoliko zadovoljava njihove potrebe, responzivna je socijalne signale,

ispunjava njihova očekivanja, što je svojevrsno repliciranje odnosa sa narcisoidnim roditeljem i usvojenih modela.

Diskrepanca kao komponenta maladaptivnog perfekcionizma može biti povezana sa narcisoidnim roditeljstvom usljed tendencije roditelja do postavljaju visoke ciljeve djetetu, a koje ono nije slobodno izabralo, da kritikuju njegove performanse i stvaraju utisak da njihova ljubav i odobravanje djeteta zavise od toga koliko je uspješno u očekivanim aktivnostima. Ovakve tendencije roditelja potencijalno mogu dovesti do razvijanja osjećaja neuspješnosti usljed raskoraka između postavljenih ciljeva i realnih postignuća osobe ili do internalizacije ovakvih roditeljskih očekivanja i opsesivne potrebe za uspjehom kako bi se očuvalo krhko samopoštovanje, što dovodi do odsustva uživanja u uspjehu i doživljaja aktivnosti kao prisilnih, što sugeriše Milerova (1990). Maladaptivni perfekcionizam se može tumačiti kao rezultat internalizacije roditeljskih očekivanja uporedo uz otpor prema njima i uz strah da ih osoba neće moći ostvariti, što bi dovelo do pada samopoštovanja i gubitka visoko uslovne ljubavi roditelja.

Značajno je istaći i da narcisoidnost oca nije bila značajan prediktor globalnog samopoštovanja. Ovo bi se moglo objasniti kulturološkom raspodjelom polnih uloga, u okviru kojih je majka tipično uključena u ranu brigu o djeci, pruža i emocionalnu toplinu i podršku spram figure oca koja je u većoj mjeri distancirana i tipično više usmjerena na školska postignuća djeteta (Kondić i Vidanović, 2011, Stanić, 2025). U takvim okolnostima opravdano je očekivati da će narcisoidnost majke imati štetniji uticaj na bazični nivo samopoštovanja u odnosu na narcisoidnost oca, budući da tradicionalna i topla majka može da u većoj mjeri kompenzuje štetne uticaje oca ukoliko su oni prisutni.

Prethodna istraživanja ukazuju na povezanost niskog samopoštovanja i visoke roditeljske kontrole (Kerbs & El-Ayali, 2016), kao i odnosa uslovne vrijednosti roditelja prema djetetu i kasnijeg perfekcionizma, uključujući grandiozne ciljeve i pretjerani stepen samokritike (Curran et al, 2017). U tom smislu narcisoidnost roditelja može biti značajan faktor razvoja negativnog odnosa prema sopstvenoj vrijednosti, i u vidu zavisnosti od odobravanja drugih i u vidu pretjerane samokritičnosti i nerealističnih očekivanja. Praktične implikacije istraživanja se ogledaju u značaju preispitivanja porodičnih interakcija, internalizovanih poruka i vrijednosti kako bi se rasvijetlile trenutne teškoće klijenata ovog tipa. Preispitivanjem i odbacivanjem ovakvih poruka moglo bi potencijalno doći do razvoja stabilnijeg samopoštovanja, uživanja u uspjehu i donošenja autentničnijih životnih izbora.

Drugi potencijalni smjer istraživanja odnosi se na povezanost izloženosti narcisoidnom roditeljstvu sa različitim problemima u području mentalnog zdravlja. U ovom istraživanju, percepcija narcisoidnog roditeljstva je bila značajan pozitivan prediktor maladaptivnog perfekcionizma, zabrinutosti za mišljenje drugih i tendencije ugađanja drugima kao komponenti socijalne hipersenzitivnosti, a negativan prediktor globalnog samopoštovanja. Empirijski nalazi potvrđuju ideje koje su drugi autori razvili kroz prikaze različitih slučajeva iz kliničke prakse,

poput Millerove (1990) i Donaldson-Pressmana i Pressmana (1997). Oni potvrđuju hipotezu da odnos sa narcisoidnim roditeljem dovodi do visoko uslovnog osjećaja lične vrijednosti koji se zasniva na stalnom zadobijanju pažnje i ljubavi drugih, ili na ispunjenju internalizovanih visokih roditeljskih očekivanja. Osoba nastoji da održi optimalan nivo samopoštovanja putem ugađanja drugima, žrtvovanja svojih potreba zarad drugih, ili putem konstantnog ostvarenja novih uspjeha. Ipak, ovako ostvaren osjećaj samopoštovanja nije stabilan i prožet je strahom od neuspjeha ili gubitka ljubavi drugih, što može biti indikator odsustva odnosa bezuslovnog prihvatanja i ljubavi prema djetetovom biću za vrijeme odrastanja. Bez odnosa prihvatanja i roditeljske ljubavi u ranom djetinjstvu, osjećaj samopoštovanja je u velikoj mjeri kontingentan od spoljašnjih izvora validacije. Naravno, moguće je ispitati i druge posljedice odnosa sa narcisoidnim roditeljem po mentalno zdravlje osobe, kao što je usvajanje različitih disfunkcionalnih uvjerenja, teškoće u romantičnim odnosima, itd.

Zaključak

Rezultati istraživanja u globalu potvrđuju osnovnu ideju da izloženost obrascima roditeljstva koji se percipiraju kao narcisoidni ima negativan efekat na samopoštovanje osobe, tj. povezano je sa krhkošću i visoko uslovnom prirodom istog, bilo u vidu ekscesivne zavisnosti od spoljašnje validacije, bilo u vidu izraženih perfekcionističkih tendencija i nastojanja da se zadovolje unutrašnji, nerealistično visoki standardi. Navedeni obrasci se mogu protumačiti i kao oblici adaptacije djeteta na odrastanje u sredini u kojoj nije prisutan visok broj pozitivnih poruka usmjerenih na biće, važnost i vrijednost djeteta, već se odobravanje roditelja mora „zaslužiti", tj. zavisi od stepena u kome je dijete u stanju da zadovolji roditeljska očekivanja. U oba slučaja (zavisnost od drugih i rigidni unutrašnji standardi) može se pretpostaviti da je prisutno snažno nastojanje da se kompenzuje bazično nizak nivo samopoštovanja i samoprihvatanja, te se postavlja pitanje dugoročne održivosti i adaptivnosti ovih strategija, koje mogu dovesti do iscrpljenosti, odsustva uživanja u postignuću (Borović, 2023), kao i pasivnosti, sklonosti ka ulaženju u visoko zavisne odnose, itd. (ibid, 2023).

Budući da percipirano narcisoidno roditeljstvo majke i oca ne predviđaju visok nivo varijanse kriterijskih varijabli, u budućim istraživanjima neophodno je uključiti varijable koje su takođe povezane sa narcisoidnom roditeljstvom, te koje mogu povećati prediktivnu moć modela u cjelini. Na primjer, moguće je da različiti oblici disfunkcionalnih kognitivnih uvjerenja ili maladaptivnih shema, koje se razvijaju na osnovu ranih iskustava sa roditeljima, značajno predviđaju teškoće u oblasti samopoštovanja i predstavljaju svojevrsni „most" između prošlosti i aktuelnih teškoća. Drugo ograničenje istraživanja odnosi se na polnu neuravnoteženost uzorka, kojim dominiraju ispitanici ženskog pola. U budućim studijama neophodno je imati polno uravnotežen uzorak, što bi omogućilo uvid u eventualne razlike posljedica percipiranog narcisoidnog roditeljstva u zavisnosti od pola roditelja i djeteta,

npr. moguće je da snažnija identifikacija sa roditeljem istog pola dovodi do povećanih posljedica narcisoidnog roditeljstva ako je isto prisutno. Također, moguće je da majke i očevi na drugačiji način ispoljavaju narcisodnu investiranost u zavisnosti od pola djeteta, što je ideja koju djelimično potvrđuju nalazi Borovića i Džamonje Ignjatović (2024), prema kojima je narcisoidno roditeljstvo oca obilježeno većim stepenom bihejvioralne, a majčino većim stepenom emocionalne kontrole.

Literatura

Beck, A. T. (2002). Cognitive models of depression. In R. L. Leahy & E. T. Dowd (Eds.), *Clinical advances in cognitive psychotherapy: Theory and Application* (pp. 29–61). Springer Publishing Co.

Beck, A. T., & Alford, B. A. (2009)**.** *Depression: Causes and treatment.* University of Pennsylvania Press.

Borović, L., & Marković, J. (2022). Body image dissatisfaction as a predictor of social hypersensitivity: seeking validation in others. *17th International Conference Days of Applied Psychology 2021: International Conference Proceedings*, 43-61. https://doi.org/10.46630/dpp.2022

Borović, L. (2023). *Narcissstic parenting from youth perspective: a qualitative analysis*. [Usmeno saopštenje]. XIX International conference Days of Applied Psychology, September 29-30, Niš, Serbia. Book of abstracts, pp. 37. https://doi.org/10.46630/adpp.2023

Borović, L., & Džamonja Ignjatović, T. (2024). Validacija skale percipiranog narcisoidnog roditeljstva. *Primenjena psihologija, 17*(3), 361-384. https://doi.org/10.19090/pp.v17i3.2516

Bradley, J. A. (2000). *Evaluating the Concept of Narcissistic Family: Development of Childhood Experiences Questionnaire.* Lenigh University, Lenigh. https://preserve.lehigh.edu/lehigh-scholarship/graduate-publications-the ses-dissertations/theses-dissertations/evaluating-3. (oktobar, 2025)

Cikara, M., & Girgus, J. S. (2010). Unpacking social hypersensitivity: Vulnerability to the absence of positive feedback. *Personality and Social Psychology Bulletin, 36*(10), 1409-1423. https://doi.org/10.1177/0146167210383288

Collier, J. E. (2020). *Applied structural equation modeling using AMOS: Basic to advanced techniques*. Routledge.

Curran, T., Hill, A. P., & Williams, L. J. (2017). The relationships between parental conditional regard and adolescents' self-critical and narcissistic perfectionism. *Personality and Individual Differences, 109*, 17-22. https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.12.035

Donaldson-Pressman, S., & Pressman, R. M. (1997). *The narcissistic family: Diagnosis and treatment*. Jossey-Bass.

Elkind, D. (1991). Instrumental narcissism in parents. *Bulletin of the Menninger Clinic, 55*(3), 299-307.

Fennell, M. J. (1999). *Overcoming low self-esteem.* Robinson Publishing Ltd.

Gardner, F. (2004). 'To Enliven Her was My Living': Thoughts on Compliance and Sacrifice as Consequences of Malignant Identification with A Narcissistic Parent. *British journal of psychotherapy, 21*(1), 49-62. https://doi.org/10.1111/j.1752-0118.2004.tb00186.x

Genc, A. (2017). Srpska verzija skoro perfektne skale za procenu perfekcionizma. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, 42*(2), 305-321. https://doi.org/10.19090/gff.2017.2.305-321

Gibson, L. (2022). *Odrasla deca emocionalno nezrelih roditelja.* Finesa.

Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology: A Journal of Human Behavior, 15*(1), 27–33.

Jelić, M. (2011). Nove spoznaje u istraživanjima samopoštovanja: konstrukt sigurnosti samopoštovanja. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, 21*(2 (116)), 443-463. https://doi.org/10.5559/di.21.2.0

Kerbs, A. F., & El-Alayli, A. (2016). Parenting dynamics in childhood as they relate to body dissatisfaction in adult women: An exploration of parental attachment, acceptance, teasing, and body-related comments. *Journal of Integrated Social Sciences, 6*(1), 75-103.

Lemma, A. (2009). Being seen or being watched? A psychoanalytic perspective on body dysmorphia. *The International Journal of Psychoanalysis, 90*(4), 753-771. https://doi.org/10.1111/j.1745-8315.2009.00158.x

Lyons, M., Brewer, G., Hartley, A. M., & Blinkhorn, V. (2023). "Never Learned to Love Properly": A Qualitative Study Exploring Romantic Relationship Experiences in Adult Children of Narcissistic Parents. *Social Sciences, 12*(3), 159. https://doi.org/10.3390/socsci12030159

Miller, A. (1990). *The Drama of the Gifted Child.* Basic Books.

Monk, I. R. (2001). *Adult children of covertly narcissistic families: a look at their romantic relationships.* University of British Columbia, UBC theses and disertations. https://open.library.ubc.ca/media/stream/pdf/831/1.0053880/3. (oktobar, 2025)

Robins, C. J., Ladd, J., Welkowitz, J., Blaney, P. H., Diaz, R., & Kutcher, G. (1994). The Personal) Style Inventory: Preliminary validation studies of new measures of sociotropy and autonomy. *Journal of Psychopathology and behavioral assessment, 16*(4), 277-300. https://doi.org/10.1007/BF02239408

Rosenberg, M. (1965.) *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton University Press.

Rohner, R. P., & Lansford, J. E. (2017). Deep Structure of the Human Affectional System: Introduction to Interpersonal Acceptance–Rejection Theory. *Journal of Family Theory & Review, 9*(4), 426–440. https://doi.org/10.1111/jftr.12219

Slaney, R. B., Rice, K. G., Mobley, M., Trippi, J., & Ashby, J. S. (2001). The Revised Almost Perfect Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 34*, 130-145. https://doi.org/10.1080/07481756.2002.12069030

Somerville, L. H. (2013). The teenage brain: Sensitivity to social evaluation. *Current directions in psychological science, 22*(2), 121-127. https://doi.org/10.1177/0963721413476512

Solaković, Š., & Kostić, N. (2020). Dimenzije Rozenbergove skale samopoštovanja i razlike s obzirom na godine starosti i pol. *Zbornik radova: Proceedings/VI Kongres psihologa BiH sa međunarodnim učešćem*.

Stanić, I. (2025). Odnos između percipiranog roditeljskog ponašanja i osjećaja koherentnosti kod adolescenata. *Zbornik radova sa naučno-stručnog skupa Osmi sarajevski dani psihologije, 8*(8), 173-192.

Stefanović Stanojević, Z. T. (2011). *Afektivna vezanost: razvoj, modaliteti i procena.* Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.

Stewart, I. (2006). *Transactional analysis counseling in action.* Sage publications.

Young, J. E., Klosko, J. S. & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. Guilford Press.

Narcissistic parenting as a predictor of conditional self-respect

Irena Stanić, Luka Borović

University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy, Bosnia and Herzegovina

Narcissistic parenting describes a parent-child relationship in which the needs of the parents are a priority while children's needs and autonomy are neglected or prohibited (Donaldson-Pressman & Pressman, 1997). The child is used as a means of satisfying parental needs and goals with no regard to his authentic needs and emotions. Several authors (Miller, 1990; Gibson, 2022) point to a connection between growing up in a relationship with a narcissistic parent and later self-respect difficulties in the form of instability and dependence on other people's approval and external achievements. This paper examines whether perceived mother and father narcissistic parenting are significant predictors of global self-respect, social hypersensitivity in the form of dependence on other's approval and a tendency to please others to gain it, as well as discrepancy as a component of maladaptive perfectionism that describes constant dissatisfaction of our achievements. These variables were included in the research as elements of conditional self-respect that include strong dependence on external validation. The sample of the research consisted of 230 youth, aged 18 to 30, and 36.52% of them were or are currently involved in psychological counseling. The model significantly predicts social hypersensitivity components concern about what others think of us (R2=.13) and tendency to please others (R2=.07), as well as self-respect (R2=.07) and discrepancy (R2=.19). Perceived mother narcissistic parenting is a significant positive predictor of concern about what others think, pleasing others and discrepancy, and a negative predictor of self-respect. Perceived father narcissistic parenting is a positive predictor of social hypersensitivity and discrepancy, but not self-respect. Study results indicate that internalization of messages and the relationship of parental attitude towards a child's value may relate to later self-respect problems.

Key words: narcissistic parenting, conditional self-respect, social hypersensitivity, maladaptive perfectionism